

TAKTIL MASSAGE I FÖRSKOLAN -

Metodens effekter ur ett pedagogiskt
perspektiv

TACTILE MASSAGE IN PRESCHOOL-

Effects of the method from a pedagogical
perspective

Examensarbete i lärarutbildningen
Avancerad nivå 15 Högskolepoäng
Hösttermin 2012

Författare: Elin Andersson
Malin Hansson

Handledare: Urban Carlén

Examinator: Gunbritt Tornberg

Förord

Efter en längre tidsperiod av hårt arbete med denna studie, har vi nu ett färdigt arbete i vår hand. Att skriva en vetenskaplig uppsats har varit både intressant och lärorikt. Uppsatsarbetet har givit ny kunskap och nya idéer kring användandet av taktil massage i förskolan. Studien har främst bidragit till kunskap om vilka effekter förskollärare upplever att användning av taktil massage har på barnen i förskolan. Arbetsfördelningen i studien har till största delen varit en gemensam process. Vi har läst litteratur, var för sig, men därefter sammanställt den tillsammans. De diskussioner som förts, särskilt den om analysarbetet och i själva analysen samt diskussionskapitel, har varit givande. Detta genom att diskussionerna mellan oss har bidragit till att vi utmanat varandra i tankeprocessen. Vi vill tacka respondenterna som tog sig tid till att besvara frågorna i intervjun. Utan dem hade det inte blivit någon studie.

Till sist vill vi tacka alla i vår omgivning som bistått oss med genomläsning och bidragit med idéer om hur vi har kunnat formulera och bearbeta texten till det bättre.

Skövde, januari 2013

TACK

Elin Andersson

och

Malin Hansson

Resumé

Arbetets art:	Examensarbete i lärarutbildningen, Avancerad nivå, 15 hp Högskolan i Skövde
Titel:	Taktil massage i förskolan – Metodens effekter ur ett pedagogiskt perspektiv
Sidantal:	31
Författare:	Elin Andersson och Malin Hansson
Handledare:	Urban Carlén
Examinator:	Gunbritt Tornberg
Datum:	Januari 2013
Nyckelord:	Taktil, massage, pedagog, beröring, taktilt försvar, oxytocin

---

Studiens syfte var att undersöka pedagogernas intentioner med användandet av taktil massage som pedagogisk inriktning i förskoleverksamheten, med målet att identifiera och beskriva skilda uppfattningar vad gäller effekterna av att använda taktil massage i förskoleverksamheten ur ett pedagogperspektiv.

Studien har en fenomenografisk ansats, en ansats som innebär att forskaren undersöker människors uppfattningar och variationer av ett fenomen. Datasamlingen bestod av kvalitativa intervjuer med sex pedagoger som använt eller använder sig av taktil massage i förskoleverksamheten.

Resultatet av studien visar att pedagogernas intentioner med att använda taktil massage kan härröras till sociala-, fysiska, psykologiska- och kognitiva effekter. Effekter som respondenterna uppfattar med användandet av taktil massage.

Slutsatsen lyder följande; att användandet av taktil massage medför att pedagogen som väljer metoden taktil massage ställs inför ett pedagogiskt dilemma vilket innebär att pedagogen måste välja mellan vad som väger tyngst, ett värdegrundsperspektiv eller ett didaktiskt perspektiv.

Abstract

Study:	Degree project in teacher education, Advanced level, 15hp University of Skövde
Title:	Tactile massage in preschool – Effects of the method from a pedagogical perspective
Number of pages:	31
Authors:	Elin Andersson och Malin Hansson
Tutor:	Urban Carlén
Examiner:	Gunbritt Tornberg
Date:	January 2013
Keywords:	Tactile, massage, teacher, touching, tactile defense, oxytocin

---

Purpose of the study was to investigate teachers' intentions with the use of tactile massage as educational emphasis in early childhood education, with the goal to identify and describe different conceptions as to the effects of using tactile massage in early childhood education from an educator's perspective.

The study has a phenomenographic approach, an approach that implies that the researcher investigates people's perceptions and variations of a phenomenon. Data collection consisted of interviews with six teachers who used or use tactile massage in early childhood education.

The result of the study shows that the teachers' intentions to use tactile massage can be traced to the social, physical, psychological and cognitive effects. Effects that respondents perceive the use of tactile massage.

The conclusion reads as follows: that the use of tactile massage causes the teacher who chooses the method tactile massage facing an educational dilemma, which means that the teacher must choose between what is most important, a values perspective or a didactic perspective.

Innehåll

1 BAKGRUND	3
1.1 Inledning.....	3
1.2 Syfte och frågeställning	4
2 TEORETISKT RAMVERK	5
2.1 Förskolans reviderade läroplan (Lpfö98/10)	5
2.2 Om taktil massage.....	5
2.2.1 Taktil massage	5
2.2.2 Sensorisk Integration.....	6
2.2.3 Beröringsupplevelse	6
2.2.4 Hormonet oxytocin	6
2.2.5 Taktilt försvar	7
Sammanfattning	7
2.3 Tidigare forskning	8
Sammanfattning	9
2.4 Fenomenografi som ansats	9
3 METOD	11
3.1 Metodval.....	11
3.2 Urval	12
3.3 Respondentpresentation	13
3.4 Genomförande av intervjuerna	14
3.5 Analys.....	15
3.6 Trovärdighet	16
3.7 Forskningsetik	17
4 RESULTAT	19
4.1 Effekter av taktil massage i förskoleverksamheten.....	19
4.1.1 Sociala Effekter	19
4.1.2 Fysiska Effekter.....	21
4.1.3 Psykologiska Effekter	23
4.1.4 Kognitiva Effekter	23
5 DISKUSSION	24
5.1 Metoddiskussion.....	24

5.2 Resultatdiskussion.....	24
5.2.1 Sociala Effekter	25
5.2.2 Fysiska Effekter	26
5.2.3 Psykologiska Effekter	27
5.2.4 Kognitiva Effekter	27
5.3 Didaktiska konsekvenser med taktil massage	28
5.4 Förslag till fortsatt forskning.....	28
5.5 Avslutande reflektion	28
6 REFERENSER	30
Bilaga 1	
Bilaga 2.....	

1 BAKGRUND

I det inledande kapitlet kommer det redogöras för val av ämne, syfte och frågeställning.

1.1 Inledning

Den allra första taktila beröringen i form av kommunikation, inträffar via den fysiska kontakten vid omvårdnad (Ellneby, 1997). Exempel på en sådan fysisk kontakt är bland annat blöjbyte och amning. Det är genom dessa beröringsupplevelser som barns första minnen uppstår; minnen som barnet sedan kan koppla till vad som kommer att ske. Vidare byggs detta på när barnet sammankopplar visuella- och auditiva intryck. Barnet börjar då förstå vad som ska hända, utan att förstå ordens innebörd. Ellneby hävdar även att det är genom den fysiska beröringskontakten barnets förståelse för de första orden utvecklas. Det är de tidiga taktila erfarenheter som utgör en betydelsefull grund för barnets senare förmåga till abstrakt tänkande. Ellneby vill belysa för pedagoger som arbetar i förskolan, att de ska bli medvetna om den taktila beröringen och dess påverkan hos barnet.

Under verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) inom lärarutbildningen kom vi i kontakt med pedagoger som använder taktil massage i förskoleverksamheten. Pedagogerna genomför taktil massage genom att låta barnen massera varandra två - och - två medan pedagogen läser en massagesaga. En annan variant på taktil massage är taktila lekar. Lekarna innehåller beröringsmoment såsom kramar eller handberöring. I samband med detta ville vi veta mer om taktil massage och läste därför litteratur och forskning om ämnet för att utöka kunskapen. Taktil förklaras i Svenska Akademiens (2006) ordlista som något som har att göra med känselsinnet, något som avser beröring. Massage förklaras som en knådning och strykning av muskler. Med taktil massage avses en lättare beröring med syfte att stimulera barnets känselsinne. Utifrån läst forskning och litteratur ökade vårt intresse än mer för taktil massage. Efter att vi kommit i kontakt med taktil massage under den verksamhetsförlagda utbildningen, var de första tankarna att taktil massage i första hand användes som en metod i förskoleverksamheten för att utveckla barnens empatiska förmåga. I läroplanen för förskolan står det följande:

Värdegrunden uttrycker det etiska förhållningssättet som ska prägla verksamheten. Omsorg om och hänsyn till andra människor...
Barnen tillägnar sig etiska värden och normer främst genom konkreta upplevelser (Skolverket, 2011, s.4).

Är utvecklandet av barnens empatiska förmågor pedagogernas intentioner med den taktila massagen eller har de fler intentioner med sin metod? Kan pedagogerna motivera sitt val av metod utifrån ett didaktiskt perspektiv? Claesson (2009) förklarar didaktik som läran om undervisning. De didaktiska huvudfrågorna är enligt Claesson; *vad, hur och varför*. *Vad-frågan* handlar om vilket innehåll undervisningen har. *Hur-frågan* handlar om hur det ska arbetas med ett visst undervisningsinnehåll, vilken metod som används. *Varför-frågan* är bred, allt från frågor som handlar om skolan alls ska existera till kritiska frågor om undervisningsinnehåll hänförs till varför-frågan. Även rapporten; *Perspektiv på barndom och barns lärande* (Skolverket, 2010) diskuterar vad-, hur- och varför-frågorna i förhållande till varandra i ett didaktiskt sammanhang. I rapporten

framkommer ytterligare en fråga, *vem-frågan*. Rapporten framhäver två aspekter av vem-frågan. För vem görs det, är det för barnet eller för läraren?

I en yrkesprofession som förskollärare avses det att kunna hantera ovanstående frågor i relation till varandra i förskolans verksamhet. Vi anser att dessa fyra frågor är av stor vikt att kunna svara på i vår kommande yrkesprofession, då det i vårt yrke som förskollärare kommer ingå att planera verksamhetens innehåll utifrån frågorna.

Den fråga vi i studien främst kommer koncentrera oss på är *varför*-frågan och då i avseende på vilka intentioner pedagogen har med användandet av en viss metod, taktil massage, i förskolans verksamhet. Genom att urskilja pedagogers argument för användandet av taktil massage kommer vi försöka svara på vilka intentionerna är samt därmed ringa in deras uppfattningar av dess effekter. Pedagogernas argument i studien härrör från respondenternas utsagor vilka antas grundar sig i respondenternas uppfattningar av det upplevda (Alexandersson, 1994). Argument i studien ska inte tolkas att "Så här är det" utan kan istället relateras till uppfattningar av effekterna som avser användandet av taktik massage så som pedagogerna förstår det. I Skolverkets rapport (2010), *Perspektiv på barndom och barns lärande*, går det att läsa om att lärarens yrkeskunnande kan härröras till hur läraren upplever sin omvärld i förskoleverksamheten. Med det menas att lärarens agerande kan relateras till lärarens erfarenheter och upplevelser. Vilket enligt oss kan utgå ifrån lärarnas argument för det innehållsliga i förskolans verksamhet.

Med intentioner avses vad pedagogen vill uppnå med användandet av taktil massage. Begreppet pedagog avser både förskollärare och barnskötare i studien, vilka är yrkesverksamma i förskolan. Begreppen taktil beröring samt taktil stimulering är begrepp som tillsammans med begreppet taktil massage förekommer i studien, begreppen likställer vi med varandra. I likhet med Jelvéus (1998) framhäver vi att taktil beröring, taktil massage och taktil stimulering är synonyma med varandra.

Genom att undersöka pedagogernas intentioner med användandet av taktil massage vill vi alltså söka svar på varför pedagogerna väljer att använda taktil massage i förskoleverksamheten samt därmed deras uppfattningar av effekterna av att använda taktil massage.

1.2 Syfte och frågeställning

Studiens syfte består i att undersöka pedagogers intentioner med att använda taktil massage som pedagogisk inriktning i förskoleverksamheten. Mot bakgrund av detta syfte lyder frågeställningen:

Vilka argument har pedagoger i förskolan när de väljer att använda sig av taktil massage i förskoleverksamheten?

Målet med studien är att, i pedagogernas argument, identifiera och beskriva skilda uppfattningar vad gäller effekterna av att använda taktil massage i förskoleverksamheten ur ett pedagogperspektiv.

2 TEORETISKT RAMVERK

I kapitlet teoretiskt ramverk behandlas taktil massage så som den går att finna i litteraturen kopplat till förskolans reviderade läroplan. Kunskaperna fördjupas om taktil massage utifrån en biologisk och social utgångspunkt, därefter tillförs tidigare forskning som är relevant för studien. Kapitlet avslutas med att klargöra studiens ansats genom fenomenografin.

2.1 Förskolans reviderade läroplan (Lpfö98/10)

I förskolan ska alla arbeta utifrån läroplanen för förskolan (Skolverket, 2011). En reviderad upplaga utkom 2010, då strävansmål utvecklades och målen för matematik, natur samt teknik stärktes. Det vi vill lyfta fram och belysa är först och främst förskolans värdegrund och uppdrag, där det framkommer att det etiska förhållningssättet ska prägla verksamheten och att detta kan läras genom konkreta upplevelser. Förskolan ska erbjuda en verksamhet som är rolig, trygg och lärorik för alla barnen som vistas där. Förskolan ska också erbjuda en mångfald av lärandemöten med ”hjälp av olika uttrycksformer såsom bild, sång och musik, drama, rytmik, dans och rörelse...” (Skolverket, 2011, s.7). Barnen som vistas på förskolan ska ha en väl balanserad verksamhet som utgörs av omvårdnad och omsorg som vila och andra aktiviteter. Ett av förskolans strävansmål är att barnen ska ”utveckla sin motorik, koordinationsförmåga och kroppsuppfattning samt förståelse för vikten av att värna om sin hälsa och sitt välbefinnande” (Skolverket, 2011). s.10). Det är med denna utgångspunkt som det blir intressant att undersöka pedagogers intentioner med att använda taktil massage i verksamheten samt därmed deras uppfattningar av dess effekter.

2.2 Om taktil massage

Här följer relevant fördjupning om studiens ämnesområde genom rubrikerna; Taktil massage, Sensorisk integration, Beröringsupplevelse, Hormonet oxytocin samt Taktilt försvar. Det är en idé att fördjupa vad taktil massage handlar om utifrån en biologisk och social aspekt för att därefter tydliggöra kopplingen till förskolans verksamhet och pedagogiska arbete.

2.2.1 Taktil massage

Uvnäs Moberg (2000) beskriver taktil massage som en form av lätt beröring på huden av en annan människa. Som motsats till traditionell massage vilken innebär en hårdare beröringskontakt i syfte att musklerna knådas. Ellneby (1997) använder ordet *beröring* istället för massage. Hon menar att taktil beröring inte är det samma som kraftig massage. Ellneby hävdar att taktil beröring är till för att stimulera sinnescellerna i människors kroppar. Ellneby påvisar att det är genom beröringsupplevelser som barns första minnen uppstår. Sådana minnen som barnet senare kan koppla till vad som kommer att ske i deras omvärld. Den allra första taktila beröringen i form av kommunikation sker via den fysiska omvårdnaden. Vidare utvecklas detta med visuella- och auditiva intryck. Barnet sammankopplar syn och hörselintryck och förstår vad som ska ske utan att förstå ordens innebörd. Ellneby hävdar att det är genom den fysiska beröringskontakten barnets förståelse för de första orden utvecklas.

2.2.2 Sensorisk Integration

Ellneby (1997) beskriver att sensorisk integration är när hjärnan sorterar och organiserar sinnesintrycken så att vi på rätt sätt kan använda sinnesintrycken och lära oss. Ayres, filosofi doktor i psykologi (1920-1989) förklarar att sensorisk integration är när samspelet mellan olika sinnessignaler emellan sinnesscellerna fungerar, vilket innebär att sinnessignalerna utan störning skickas till ryggmärg och hjärna. Med störning menas att hjärnan inte fungerar lika verkningsfullt och naturligt som den borde. Barn som har brister i den sensoriska integrationen har svårigheter med att interagera med sin omgivning, vilket leder till koncentrationssvårigheter (Ayres, 1979). Ellneby (2007) menar att en bra sensorisk integration är en förutsättning för utvecklingen av koncentration, organisationsförmåga, förmåga till teoretisk inläring, till abstrakt tänkande och logiskt resonemang. Ellneby hävdar att beröring på så sätt bidrar till nervsystemets utveckling.

2.2.3 Beröringsupplevelse

Huden, vilken är kroppens till ytan största organ, är ett viktigt sinnesorgan eftersom den innehåller många olika typer av receptorer. Dessa receptorer även kallade sinnessceller har till uppgift att registrera beröring, tryck, smärta samt temperatur hos individen. Hudens receptorer delas in i tre huvudgrupper: *Nociceptorer* (vilka registrerar smärta), *Termoreceptorer* (som registrerar temperaturer) samt *Mekanoreceptorerna* (som registrerar tryck, beröring samt vibration). Mekanoreceptorer kallas även för taktila receptorer och är de som reagerar vid taktil beröring (Granath, 2006).

Att som individ bli berörd eller beröra är, enligt Ellneby (2004), ett grundläggande mänskligt behov. Beröring skapar trygghet och lugn. Ju mer beröring ett barn får desto mer självständigt blir barnet påstår Ellneby. Wigforss Percy (2006) menar att hur ofta en individ berörs av en annan människa har betydelse för många olika kroppsfunktioner. Bland annat har en hög beröringsfrekvens positiva effekter på individens självuppskattning, kroppsmedvetenhet samt att sådan kroppskontakt medför en ökad kognitiv och emotionell förmåga. Den som ofta berörs upplever även en högre samhörighet med andra än den som har en låg beröringsfrekvens.

Enligt Jelvèus (1998) kan mänsklig kontakt och tillit skapas genom massage och beröring. Beröring, hävdar Wigforss Percy (2006), innebär att den fysiska kontakten medför känslor för båda parter. Känslor som också kan medföra att det uppstår missförstånd och feltolkningar mellan parterna. Därför är det viktigt att det finns en tilltro mellan de båda.

Enligt Ellneby (2004) och Jelvèus (1998) ska barnet själv få bestämma om det vill ha massage eller inte. Massagen ska alltid ske på barnets villkor. Om barnet lär sig att tycka om och känna igen positiv beröring, lär det sig också att säga nej till beröring i de fall som de inte tycker om detta. Jelvèus (1998) hävdar att för barn som har svårt för att låta sig beröras av en annan människa, kan det underlätta om beröringen sker genom en handdocka, en torr målarpensel eller annat lämpligt material som kan ersätta handens direkta beröring på individen.

2.2.4 Hormonet oxytocin

Uvnäs Moberg (2000) hävdar att massage frigör hormonet oxytocin i hjärnan. Detta hormon, är ett så kallat "lugn- och- ro" hormon som medför en känsla av avslappning

och därmed förändrar människors känslor så att de blir mindre aggressiva. Lugnet som framkommer, medför även en ökad kreativitet. Människor upplever att beröringen är något behagligt och njutbart, enligt Uvnäs Moberg.

Granath (2006) och Uvnäs Moberg (2000) hävdar att oxytocin stimulerar till psykiskt välbefinnande, fysisk avslappning samt social interaktion. Oxytocin frigörs vid beröring, värme, vissa lukter, ljud samt vid visst födointag. Några av oxytocinets effekter är sänkt puls, blodtryck samt sänkt halt av stresshormoner. När stressen minskar förbättras förutsättningarna för koncentration samt inläring. Barn som är lugna och avspända har lättare att lära sig än stressade barn. Författarna menar även att den sociala kompetensen förbättras genom att oxytocin medför minskad rädsla och därmed ökas nyfikenheten vilket i sin tur medför ökat socialt samspel. Oxytocin har även visat sig ha betydelse för sociala relationer.

Ellneby (2004) och Granath (2006) hävdar att oxytocin utsöndras hos både den som ger och hos den som tar emot massage. Även om oxytocin-nivån i kroppen sjunker snabbt efter avslutat massage består dess effekter långt efteråt.

2.2.5 Taktilt försvar

Vissa barn kan, enligt Ellneby (1997), inte organisera sina sinnesintryck från huden. Ellneby benämner det som ett taktilt försvar. Barn med taktilt försvar ger uttryck för det genom att visa obehag och aggression vid beröring. Barnen visar en överkänslighet mot beröring. Ayres (1979) menar att barn med taktilt försvar behöver mera beröring för att utveckla hudens sinnesuttryck, än barn som inte är överkänsliga mot beröring. Dock behöver barnet känna sig bekväm med beröringen och till en början bör stimulansen ske i små doser. Det är även viktigt att den vuxne inte förnekar barnets obehagskänslor. Obehaget som barnet upplever är verkligt för barnet (Ayres, 1979). Enligt Ellneby (1997) har barn med taktilt försvar lättare att acceptera beröring om de själva får vara den som tar initiativet till beröringen samt om beröringen inte är för lätt. Ellneby (2007) påvisar att barn med taktilt försvar ofta är hyperaktiva vilket kan leda till svårigheter i att koncentrera sig vilket får följderna att inläringen hos barnet hämmas.

Sammanfattning

I litteraturen ovan har vi funnit förklaring till betydelsen med taktil massage. Vilka effekter taktil massage kan ha på barnen. Vi har funnit både negativa och positiva effekter. De positiva effekterna vi kan urskilja utifrån litteraturen är följande; Vid beröring utsöndras oxytocin vilket stimulerar till psykiskt välbefinnande, fysisk avslappning samt social interaktion. Vid beröring, skapas trygghet och lugn, ett lugn som i sin tur kan medföra en ökad kreativitet hos barnet. En hög beröringsfrekvens har även positiva effekter på individens självuppskattning och kroppsmedvetenhet. Litteraturen beskriver också att hög beröringsfrekvens medför ökad kognitiv och emotionell förmåga. Tidiga taktila erfarenheter har betydelse för barnets senare förmåga till abstrakt tänkande. Det är genom tidiga beröringsupplevelser som barns första minnen uppstår.

Negativa effekter som vi utläser utifrån litteraturen är att taktil massage kan medföra att det kan uppstå missförstånd och feltolkningar mellan parterna, då det vid beröring är många känslor inblandade. Ytterligare negativa effekter av användandet av taktil massage är att det kan finnas barn som inte vill delta och barn som lider av taktilt

försvar. Hur ska pedagogen bemöta dessa barn?

2.3 Tidigare forskning

I följande avsnitt behandlas forskning om taktil massage inom pedagogiska verksamheter. Forskningen har valts ut genom att vi sökt efter publicerade vetenskapliga studier om taktil massage via Skövde högskolas biblioteksdatabas. De utvalda studierna som redogörs för nedan, valdes ut utifrån relevans för denna studie. De vetenskapliga studierna kommer att tydliggöra vilka effekter som taktil massage har på barn. Det som undersökts i dessa studier handlar till stor del om hur taktil massage påverkar barns beteenden samt hur barns problemlösningsförmåga påverkas av taktil massage.

Von Knorring, Söderberg, Austin och Uvnäs Moberg (2008) har genomfört en studie vars syfte var att undersöka effekterna av massage på barn i åldrarna 4-5 år med aggressions och beteendeproblem i förskolan. En grupp barn fick under sex månaders tid daglig massage i förskolan i samband med vilan som genomförs efter måltiden vid middagstid. Kontrollgruppen i studien lyssnade på en saga. Barnens föräldrar och personal fyllde vid studiens början, halvtid och slut i en checklista enligt en i förväg bestämd poängskala. Där graderade de hur de uppmärksammade barnens förändrande beteende eller hur de nu mera upplevde sitt barns agerande. Studiens resultat visade på att barnen som masserades fick minskade somatiska och sociala problem. Barnen ansågs ha lättare med att ta kontakt med andra. Deras tillit till vuxna ökade och deras empatiska förmåga utvecklades menade respondenterna. Även barnens uppmärksamhetsproblem minskade vilket medförde främjande av inlärningsförmågan. Studien visade att de som påverkades av massagen var främst de oroliga och aggressiva barnen, som blev lugnare och mer socialt mogna. Nio månader efter studiens avslut genomfördes en uppföljningskontroll som visade att effekterna av massagen kvarstod.

Kercood, Grskovic, Lee och Emmert (2007) genomförde en studie med syfte att utvärdera vilka effekter taktil stimulering har på den finmotoriska aktiviteten hos barn, samt hur taktil stimulering påverkar problemlösningsförmågan när det gäller matematiska problem. Åtta elever med uppmärksamhetsproblem i årskurs fyra och fem deltog. Eleverna skulle lösa så många matematiska problem de hann med under tjugo minuter. Detta fick de göra både med och utan taktil stimulering. Den taktila stimuleringen genomfördes som så att eleverna i ena handen fick krama en mjuk boll under tiden de löste matematiska problemen. Resultatet visade att genom taktil stimulering förbättrades barnens finmotoriska rörelser. De blev mindre överdrivna i sina rörelser samt förmågan till att lösa matematiska problem ökade.

Hart, Field, Hernandez-Reif och Lundy (1998) har genomfört en studie bland förskolebarn i åldrarna tre till fem år. Barnen delades in i två grupper. Den ena gruppen var en kontrollgrupp som fick delta i en högläsningaktivitet under femton minuter, medan den andra gruppen fick femton minuters taktil massage av en massageterapeut. Massagen bestod av lätta strykningar av ansikte, mage, ben, armar och rygg. Efter dessa femton minuter fick barnen från de två skilda grupperna tre olika uppgifter som de skulle lösa; (1) block design, där barnen fick se ett mönster som de sedan skulle upprepa inom en vis tid, (2) animal pegs, en uppgift som bestod i att matcha ihop föremål under tid och med noggrannhet, (3) mazes, där uppgiften bestod i att barnen med hjälp av

penna fylla i labyrinter av olika svårighetsgrader. Resultatet visade att barnen som fick taktil massage fick bättre resultat på testerna än de barn som deltagit i högläsningssaktiviteten, särskilt de barn som var mer temperamentsfulla.

Tjugoåtta förskolebarn i åldrarna två till fyra år deltog i en studie som genomfördes av Field, Kilmer, Hernandez-Reif och Burman (1996). Studien undersökte hur barnens humör, aktivitetsnivå, röstläge samt samarbetsförmåga påverkade taktil massage. Förskolebarnen masserades tjugo minuter innan vilan, alltså två gånger i veckan under sammanlagt fem veckors tid. Det fanns även en kontrollgrupp i vilken vilan genomfördes utan massage. Mätningarna gick till så att en observatör fyllde i ett i förväg konstruerat uppförandeprotokoll. Ett protokoll i vilket barnens humör, röstläge, aktivitet samt samarbetsförmåga graderades enligt en poängskala. Observationen skedde både trettio minuter innan taktila massagen/vilan och trettio minuter efter. Observatören hade inte kännedom om barnens uppförande under taktila massagen/vilan. Massagen bestod av lätta strykningar över ansikte, ben, armar och rygg gjorda av en vuxen. Redan under studiens första dag kunde forskarna upptäcka förändringar i barnens beteende. Samarbetsförmåga förbättrades och på de barn som blivit masserade och barnen fick en positiv humörförändring. Forskarna kunde även se en positiv förändring av barnens röstläge. Även barns insomningstid vid vilan hade förkortats vid studiens slut.

Sammanfattning

En kort sammanfattning utifrån de ovan nämnda studierna visar på positiva effekter av taktil massage. Barnen fick minskade somatiska problem samtidigt som den empatiska förmågan förbättrades. Barnen med aggressionsproblem blev lugnare. Uppmärksamhetsproblem minskade vilket medförde främjande av inlärningsförmågan. Den taktila stimuleringen påverkade även problemlösningsförmågan när det gäller matematiska problem positivt. Samtliga studier visar på det positiva med taktil massage, vilket gör att vi ställer oss undrande över dess eventuella negativa konsekvenser. Studierna nämner inte något om barn som inte vill delta. Vår reflektion blir då, hur barnen tillfrågades angående medverkan i studien.

2.4 Fenomenografi som ansats

Enligt Marton och Booth (2000) består fenomenografins intresse i att beskriva ett fenomen utifrån hur andra betraktar det, att beskriva variationer i betraktelserna. Stukät (2011) hävdar att inom fenomenografi är det intressanta att studera hur ett fenomen uppfattas av individer.

Forskningsfrågor kan enligt Alexandersson (1994) handla om verkligheten, hur den ser ut samt varför den ser ut som den gör. Forskningsfrågor kan även handla om hur människor erfar och tänker kring verkligheten. Marton och Booth skriver om *första- och andra ordningens perspektiv*. Första ordningens perspektiv används i vetenskapen och i det dagliga livet när det gäller uttalanden och påståenden om världen, om situationer och om fenomen. Första ordningens perspektiv beskriver, enligt Alexandersson, ”vad något är”. Till skillnad från andra ordningens perspektiv som handlar om ”vad något uppfattas vara”. I andra ordningens perspektiv vilket används inom fenomenografien är det de bakomliggande sätten att erfara värden, situationer och fenomen som är föremål för forskningen hävdar Marton och Booth.

Vi kommer i studien undersöka pedagogers intentioner av användandet av taktil massage i den pedagogiska verksamheten. Då målet med studien är att identifiera och beskriva skilda uppfattningar vad gäller effekterna av att använda taktil massage i förskoleverksamheten ur ett pedagogperspektiv kommer studien utgå från andra ordningens perspektiv.

Kihlström (2009a) beskriver den fenomenografiska metodologin på följande vis:

- 1. Vi önskar kännedom om en företeelse.** I studien avses effekterna av användandet av taktil massage.
- 2. Vi vill ha kunskap i hur denna företeelse uppfattas av människan.** Vi vill ha kunskap om pedagogers uppfattningar av effekterna av användandet av taktil massage som pedagogisk metod i förskoleverksamheten.
- 3. En datainsamling i form av till exempel intervjuer sker.** Sex kvalitativa intervjuer genomfördes.
- 4. Genom att analysera datamaterialet kan vi få fram respondenternas skilda uppfattningar av fenomenet.** Analysen skedde utifrån Alexanderssons (1994) analysmodell.
- 5. Resultatet i en fenomenografisk undersökning utgörs av beskrivningskategorier av uppfattningar.** Resultatet består utav beskrivningskategorier, vilka tar sin utgångspunkt i hur pedagogerna i sina argument beskriver sina uppfattningar av effekterna av användandet av taktil massage.

3 METOD

Här kommer det redogöras för studiens metodval, urval, respondent presentation samt genomförande av insamlandet av datamaterialet. Studiens analys, trovärdighet och forskningsetik kommer även beskrivas.

3.1 Metodval

För att få veta om pedagogers intentioner med användandet av taktil massage i förskolans pedagogiska verksamhet, genomfördes sex kvalitativa intervjuer. Kvalitativa intervjuer är den vetenskapliga metoden som är mest lämpad när studiens syfte bygger på att försöka förstå människors sätt att resonera och reagera om ett för dem välbekant fenomen eller när forskaren vill urskilja varierande handlingsmönster (Trost, 1997). I studien har respondenternas intentioner utifrån deras uttryckta argument till att använda taktil massage valts som fokus.

Patel och Davidsson (2003) hävdar att en kvalitativ intervju består av frågor vilka leder till att respondenten svarar med egna ord. Trost (1997) hävdar att utmärkande för kvalitativa intervjuer är att intervjuaren ställer raka och tydliga frågor vilka leder till innehållsrika svar. Respondenternas svar utgör sedan ett rikt empiriskt material i vilka forskaren genom bearbetning och analys kan finna intressanta åsikter, mönster och skeende. I vår studie har det handlat om att identifiera skilda uppfattningar av effekterna av taktil massage.

När det gäller kvalitativa intervjuer kan enligt Patel och Davidsson (2003) intervjuarens tonläge, uttryck samt kroppsspråk när denne ställer intervjufrågorna färga respondentens svar. Då vi var medvetna om detta var vi uppmärksamma på vårt sätt att ställa intervjufrågorna. Vi förhöll oss enligt oss själva objektiva vid intervjuernas genomförande.

Vi valde att använda oss av semi-strukturerade intervjuer då vi ville ha möjligheten att fånga oförutsedda svar genom att ställa följdfrågor. Vid semi-strukturerade intervjuer utgår intervjuaren från ett antal huvudfrågor för att sedan utifrån svaren på dessa ställa följdfrågor. Vilket vid helt strukturerade intervjuer inte är möjligt, då frågorna är i förväg bestämda och följer ett förutbestämt schema (Stukåt, 2011). Patel och Davidson (2003) menar att i en helt strukturerad intervju kan intervjuaren förutsäga vilka alternativa svar som är möjliga. Författarna hävdar även att vid användandet av frågor, utan svarsalternativ, det vill säga *öppna frågor*, vilket vi använde oss av, beror graden av struktureringen på frågans formulering. Innan intervjuerna konstruerade vi en intervjuguide. Denna bestod av ett antal huvudfrågor vilka vi använde oss av så att intervjufrågorna vid alla intervjuer skulle genomföras på ett likvärdigt sätt (se bilaga 1). Utifrån svaren på huvudfrågorna varierade sedan följdfrågorna vid de olika intervjutillfällena.

Ett lågt antal respondenter i studien kan enligt Stukåt (2011) påverka att studiens reliabilitet kan vara osäker. Stukåt hävdar att det låga antalet respondenter i studien begränsar möjligheterna till generalisering. Då denna studiens syfte inte var att generalisera pedagogers upplevelser utan att undersöka några enskilda individers intentioner anser vi att detta inte var något som påverkade studiens resultat. Trost

(1997) menar att ett fåtal väl genomförda intervjuer är att föredra framför ett större antal genomförda intervjuer med avsaknad av kvalitet. Anser forskaren att de genomförda intervjuerna inte ger tillräckligt med material att arbeta med har forskaren möjlighet att genomföra fler intervjuer. Vi ansåg att det insamlade datamaterialet från de sex intervjuerna med pedagogerna var tillräckligt för att uppnå ett resultat i studien.

Vi valde att spela in intervjuerna med diktafoner. Fördelen med att spela in samtal, vilket Trost (1997) skriver om är att forskaren kan lyssna till ordval och tonfall upprepade gånger efter intervjuens genomförande. Forskaren kan även koncentrera sig på intervjufrågorna och respondentens svar istället för att lägga sin uppmärksamhet på att anteckna (Trost, 1997; Bell, 2006). Att intervjuerna spelades in var även en förutsättning för att vi senare skulle kunna transkribera dem. Vi valde att använda oss av två diktafoner för att undvika att intervjuerna skulle gå förlorade på grund av tekniska problem. En nackdel med att spela in intervjuer är enligt Bell (2006) att respondenten kan känna sig hämmad och besvärad av diktafonen. Detta var dock inget vi upplevde inträffade under intervjuerna. Vi erfor genom att observera respondenternas kroppsspråk samt uttrycks sätt att alla respondenter talade fritt utan att ägna diktafonerna någon uppmärksamhet.

3.2 Urval

Kriterierna för urvalet av respondenter bestod i att respondenterna skulle:

- arbeta som förskollärare eller barnskötare inom förskoleverksamheten
- använda eller tidigare använt taktil massage inom förskoleverksamheten

Trost (1997) hävdar att en kvalitativ undersökning bör innehålla ett heterogent urval av respondenter. Detta för att i en kvalitativ studie vill forskaren ofta undersöka variationer och inte likheter. Studiens urval består av en heterogengrupp respondenter, en barnskötare och fem förskollärare. De sex respondenterna har arbetat olika länge och på skilda sätt med taktil massage i förskoleverksamheten.

Studiens respondenter arbetade på sex skilda förskolor i fem olika kommuner. Valet att välja respondenter från skilda arbetsplatser gjordes utifrån att vi ville skapa en ökad variation av respondenternas erfarenheter. Vi ville undvika att respondenternas erfarenheter var kopplade till varandra. Vi rekryterade deltagare till studien genom den så kallade snöbollseffekten. Snöbollseffekten innebär att genom att tillfråga en individ får den som frågar namn på ytterligare individer och så vidare. För att rekrytera respondenter började vi att ta kontakt med en pedagog som vi sedan tidigare hade vetskap om använder taktil massage i förskolan. Pedagogen gav oss ytterligare namn på andra pedagoger som använt eller använder taktil massage. Som i sin tur gav oss namn på pedagoger vi kunde tillfråga.

Studien består endast av kvinnliga pedagoger då vi inte fick kontakt med någon manlig pedagog med kunskaper och erfarenheter av taktil massage. Att vi inte kunde finna några manliga pedagoger upplevde vi inte som något underligt då förskolläraryrket främst representeras av kvinnor. Då vi i denna studie valde att inte ha något genusperspektiv anser vi att pedagogernas kön inte har någon betydelse för studien.

3.3 Respondentpresentation

I följande textavsnitt kommer de sex respondenterna vi intervjuat att presenteras. Namnen som används är fingerade för att uppfylla Vetenskapsrådets (2002) konfidentialitetskrav.

Lena har arbetat som förskollärare i tio år. Hon anser att barn lär genom att använda hela kroppen. Lena uttrycker det på följande vis, ”...genom alla sinnen, hand å öga.” Hon anser även att barns intresse och motivation är viktigt för barns lärande. Lenas intresse för taktil massage uppstod under hennes utbildning till förskollärare. När hon sedan testade att använda taktil massage tillsammans med barnen i förskolan upptäckte hon att det gav barnen mycket.

Pia har arbetat som förskollärare i nitton år. Hennes syn på barns lärande är att barn har en egen drivkraft till att vilja lära, men det är viktigt som hon uttrycker det att barnen får ”...input från oss, omgivningen.” Pia anser det är pedagogen som ska visa barnen att de lärt sig, samt att det är pedagogen som ska komma med nytt innehåll så barnen kan gå vidare i sitt lärande. Pias intresse för massage uppstod enligt henne för ganska många år sedan då det stod mycket om det i media. Media skrev om hur det via taktil massage gick att få ner oron i barngruppen. Medias skrivelser medförde att Pia och hennes arbetskamrater gick en utbildning i taktil massage. Pia använder dock inte längre taktil massage på grund av omorganisation i förskoleverksamheten. Då den taktila massagen efterfrågas av barnen funderar Pia på att återuppta användandet av taktil massage i barngruppen.

Sara arbetar som barnskötare och har gjort det i tjugooåta år. Hennes syn på barns lärande är att det är viktigt att utgå från barnet som individ samt att ”de får lära sig i sin egen takt”. Hon poängterar också att det som ska läras ska vara lekfullt för barnet och att pedagogen ska finnas med som ett stöd. Sara har länge använt taktil stimuli på barn i förskolan och anser att det är viktigt att det finns med i verksamheten för barnens skull.

Lisa arbetar som förskollärare och har gjort det i ungefär ett år. Lisa anser att barn lär sig hela tiden, genom att de frågar och har en vilja till att lära. Hennes intresse för taktil massage uppkom när hon började arbeta på den nuvarande förskolan, på vilken taktil massage förekommer.

Anna arbetade som barnskötare i elva år innan hon läste vidare till förskollärare och har nu arbetet som förskollärare i fem år. Anna menar att barn lär sig genom lek och genom att det är roligt, ”det ska nog komma lite spontant”. Intresset för massage uppkom under tiden då Anna studerade till förskollärare. Hon anser att taktil massage kan vara bra för barn som är stressade. Anna använder inte längre taktil massage då det var en del inom ett temaarbete. Hon anser dock att de borde fortsatt med den taktila massagen även efter temats slut.

Eva har under de senaste tjugotvå åren arbetat som förskollärare i både förskolan och i förskoleklasser. För tillfället arbetar Eva i en förskola. Hon menar att barnen måste få testa och pröva saker för att lära sig. Hur hennes intresse för massage uppkom minns hon inte riktigt. Men intresset för rörelse och hälsa hos barn är något som har funnits med hos henne länge.

3.4 Genomförande av intervjuerna

Innan genomförandet av intervjuerna träffades vi (författarna till studien) för att samtala om vad vi ville uppnå med intervjuerna. Vi formulerade en intervjuguide (se bilaga 1) utifrån studiens syfte och frågeställning.

Första kontakten med de blivande respondenterna skedde via telefon. Vid telefonkontakten informerades respondenten om studiens syfte samt metod. Datum, plats och tid bestämdes också för intervjuerna vid telefonkontakten. Vi åkte gemensamt till förskolorna på utsatt dag och tid för att genomföra intervjuerna. Innan intervjuerna påbörjades överlämnade vi ett brev som innehöll information om respondenternas rättigheter gällande sitt deltagande i studien (se bilaga 2).

Vid intervjutillfällena med Lisa, Anna, Sara och Eva satt vi enskilt med respondenterna i ett avskilt rum. Där kunde vi sitta och tala ostört med respondenten. Under intervjun med Pia satt en arbetskamrat till henne med under intervjun, dock utan att delta i samtalet. Intervjun avbröts även en kort stund av att det kom in en pedagog i rummet och samtalade med respondenten. Intervjun med Eva genomfördes på en av avdelningarna på hennes förskola med barn runt omkring.

Vi har båda medverkat vid fyra av de sex genomförda intervjuerna. Tanken från början var att vi båda skulle närvara under alla intervjuerna, men yttre omständigheter bidrog till att fallet inte blev så vid intervjuerna med Eva och Anna. Avsikten med att båda skulle vara närvarande vid samtliga intervjuer var att vi båda ämnade ha samma utgångspunkt vid analysarbetet samt att vi kunde hjälpas åt att formulera följdfrågor. En av intervjuerna varade i cirka femton minuter medan de övriga intervjuerna varade i cirka trettio minuter. Variationen i tid kan ha sin förklaring i hur respondenterna upplevde frågorna och hur mycket de valde att dela med sig av sina åsikter till oss.

Respondenterna var alla samarbetsvilliga, berättande och öppna. Det som skilde var att några av respondenterna var mer eftertänksamma innan de delgav oss sina svar. De svarade inte bara på en fråga, utan de satt och funderade en stund innan de svarade på frågorna. Att respondenterna tog sig tid till att tänka igenom frågorna såg vi som en bra signal, då de många gånger reflekterade över vad de själva varit med om och hur det hade avlöp. Vi tolkade respondenternas tänkande som om att de ville sortera upp sina minnen, intryck och tankar innan de svarade.

Vi spelade in intervjuerna med diktafon, för att kunna rikta full uppmärksamhet mot respondenterna samt för att kunna följa upp och ställa följdfrågor vid intressanta svar som kunde behöva utvecklas. Vi utgick från frågorna vi formulerat i intervjuguiden, men i kvalitativa semi-strukturerade intervjuer så kommer inte alltid frågorna i samma följd. Vissa frågeställningar ledde respondenterna oväntat in på svar på frågor som var ämnade att ställas längre fram och som vi då kunde förbise eftersom vi redan fått svar på frågan. Efter avslutad intervju tackade vi för oss och respondenten tillfrågades om vi kunde återkomma om det skulle uppstå fler frågor eller oklarheter kring datamaterialet. Då det inte uppstod några frågor eller oklarheter kring datamaterialet vid genomläsningen av transkriberingarna tog vi ingen ytterligare kontakt med respondenterna. Inom två dagar efter varje genomförd intervju transkriberades datamaterialet. Vi transkriberade tre intervjuer var. Transkriberingarna gjordes genom att vi lyssnade igenom det inspelade datamaterialet en gång innan vi ord för ord på

datorn skrev ner det respondenterna och vi själva sagt under intervjuerna. Varje transkribering kontrollerades genom att vi läste igenom den, samtidigt som vi lyssnade på inspelningen av genomförd intervju.

3.5 Analys

För att analysera det insamlade datamaterialet genomfördes en kvalitativ analys. Kvalitativ analys består i att urskilja individers likheter och skillnader av att tänka, beskriva och uppfatta ett fenomen, i detta fall effekterna av användandet av taktil massage i förskoleverksamhet. Utifrån detta skapar sedan forskaren beskrivningskategorier. Enligt Kihlström (2009a) genomförs kvalitativ analys vid bearbetning av intervjuer inom fenomenografin. En kvalitativ analys kan enligt Malmqvist (2009) bidra till en rikligare och mer detaljerad beskrivning av fenomenet i fråga. Vi vill identifiera respondenternas skilda uppfattningar av effekterna av användandet av taktil massage i förskoleverksamheten.

Alexandersson (1994) beskriver en analysmodell som består av fyra steg. En analysmodell som vi använt oss av vid bearbetningen av insamlat datamaterial. Analysen börjar med genomgång av materialet, fortsätter med analys som mynnar ut i kategorier som bildar studiens resultat, inom fenomenografin kallat utfallsrum.

1. **Bekanta sig med materialet och skapa ett helhetsintryck.**

Vi läste det transkriberade datamaterialet ett flertal gånger. På så vis började vi urskilja mönster i form av skillnader och likheter i respondenternas uppfattningar av effekterna av användandet av taktil massage.

2. **Sök efter likheter och skillnader i material.**

Likheter och skillnader urskiljdes först ur respondenternas utsagor angående argument för att använda taktil massage.

3. **Skapa kategorier.**

Efter analysen av utsagorna framkom följande kategorier av argument till att använda taktil massage; *empati, hälsa och välbefinnande, kroppsmedvetenhet, motorik, begreppsutveckling, koncentration, positiv respons* samt *negativ respons*, vilka vi spaltade upp i en tabell, för att åskådliggöra det vi fått fram. Vi insåg att dessa argument kan ses som effekter av taktil massage. Vi sammanförde därför dessa argument till fyra övergripande kategorier av uppfattningar, vilka blev våra beskrivningskategorier; *Sociala-, Fysiska-, Psykologiska- och Kognitiva effekter* av användandet av taktil massage. Beskrivningskategorierna är även studiens utfallsrum. Detta utfallsrum utgör huvudresultatet.

4. **Studera den underliggande strukturen i kategorisystemet.**

Kategorierna har rangordnats utifrån frekvensen av förekommande uppfattningar i intervjumaterialet. Rangordningen blir följande, *Sociala-, Fysiska-, Psykologiska- och Kognitiva effekter*. De två sist nämnda kategorierna hade samma svarsfrekvent, därför kan de ses som jämbördiga.

Här följer en mer detaljerad beskrivning av analysarbetet:

Först transkriberade vi de inspelade intervjuerna för att sedan skriva ut dem i pappersform då vi ansåg att datamaterialet blev mer överskådligt. När

transkriberingarna lästs igenom ett flertal gånger, grupperades respondenternas svar utifrån studiens frågeställning. Vilket genomfördes genom att understrykningar med en viss färg i datamaterialet gjordes på respondenternas svar gällande deras argument till användandet av taktil massage. Likadan färg användes till argument som liknade varandra. Vi såg snart förekomsten av variationer och mönster i respondenternas utsagor.

Efter att understrykningarna var färdiga klippte vi med datorns hjälp ut citaten vilka placerades utifrån utsagor med utgångspunkt i respondenternas uttryckt om, *empati, hälsa och välbefinnande, kroppsmedvetenhet, motorik, begreppsutveckling, koncentration, positiv respons* samt *negativ respons*. Uttrycken spaltades upp i en tabell, för att åskådliggöra det vi fått fram. Vi ansåg att uttrycken även kan ses som pedagogernas uppfattningar av vilka effekter användandet av taktil massage kan ha på förskolebarn. Utifrån dessa effekter skapades beskrivningskategorierna, *Sociala-, Fysiska-, Psykologiska- och Kognitiva effekter* vilka presenteras i resultatet. Vilket även ses som studiens utfallsrum enligt den fenomenografiska ansatsen.

3.6 Trovärdighet

För att en forskningsstudie ska anses tillförlitlig samt trovärdig ska den inneha en god reliabilitet och en god validitet. Reliabilitet innebär enligt Patel och Davidson (2003) att studien genomförts på ett tillförlitligt sätt. Validitet innebär att det som avsetts att undersökas i studien också är det som undersökts. Det handlar om studiens trovärdighet (Trost, 1997; Patel & Davidson, 2003).

Vi anser att det som stärker denna studies reliabilitet är att samtliga respondenter använt sig av taktil massage i förskoleverksamheten och därmed kan de också uttala sig om området. Även det att alla intervjuer utom två genomfördes enskilt hävdar vi stärker studiens reliabilitet. Då respondenterna intervjuades enskilt menar vi att deras svar inte hämmades av någon annan respondents åsikter. Trost (1997) hävdar att en gruppintervju kan fungera men att det är vanligt att den mest talföra i gruppen tar över och de mer tystlåtna inte kommer till tals. Ytterligare nackdelar med gruppintervjuer menar Trost, är att respondenternas svar kan färgas av varandra samt att respondenten kanske har åsikter som den inte vill delge de andra i gruppen. Intervjun i vilken ytterligare en pedagog deltog i, anser vi även besitter god reliabilitet, eftersom pedagogen inte deltog i samtalet samt att respondenten och pedagogen som inte blev intervjuad var trygga i varandras sällskap. Att respondenten och pedagogen var trygga i varandras sällskap kunde vi utläsa genom deras samtal med varandra innan intervjuens genomförande; ett samtal under vilket pedagogen frågade respondenten om hon fick sitta med och lyssna. Anledningen till att vi anser att reliabiliteten inte heller påverkades i intervjun som genomfördes på en avdelning med barn runtomkring, är att respondenten inte påverkades av barnen utan ägnade sin uppmärksamhet till intervjufrågorna. Respondenten tog god tid på sig att tänka igenom frågorna innan hon svarade.

Något som ytterligare stärker reliabiliteten på studien är att vi gjorde ljudinspelningar av intervjuerna. Ett sätt att kontrollera reliabiliteten menar Patel och Davidson (2003) är att göra ljudinspelningar under intervjuerna. Forskaren kan upprepade gånger lyssna igenom det inspelade materialet för att kontrollera att allt uppfattats rätt. Vi kontrollerade transkriberingarna av intervjuerna genom att lyssna igenom inspelningen av varje intervju samtidigt som vi läste transkriberingen av den samma. Vi hade även

respondenternas tillåtelse att återkomma om det skulle uppstå fler frågor eller oklarheter kring insamlat datamaterial.

Studiens validitet stärks av att vi vid intervjuguidens framställande utgick från studiens syfte och frågeställning. Vi var väl insatta i studiens ämne genom att vi läst relevant litteratur och forskning om ämnet. Trost (1997) hävdar att forskaren förmodligen själv är övertygad om att denne konstruerat frågor som kommer medföra att det som avsetts att studera även kommer studeras. Trost menar att forskaren därför kan ha svårt att se sina egna misstag. För att säkerställa att vi konstruerade frågor som medförde att vi samlade in datamaterial som var relevant för studien tog vi därför hjälp av en utomstående, vår handledare. Handledaren hjälpte oss i arbetet med att konstruera relevanta frågor genom att bidra med råd och idéer till hur vi kunde utforma frågorna. Ytterligare något som stärker studiens validitet är att resultatet stärks med citat från de genomförda intervjuerna. Kihlström (2009b) menar att om beskrivningarna av intervju svaren i resultatet följs upp av citat stärks resultatets trovärdighet genom att citaten stärker författarens egna beskrivningar av tolkat datamaterial.

Trost (1997) skriver om att när det gäller frågor om tillförlitlighet och trovärdighet ligger det nära tillhands att även diskutera objektiviteten i forskningen. Att forskaren är helt objektiv och utan åsikter om ämnet som behandlas under intervjuerna hävdar Trost är orealistiskt. Vad det handlar om är att intervjuaren inte låter sina egna åsikter i ämnet lysa igenom under intervjuerna. Det är respondentens tankar och föreställningar forskaren vill få fram, opåverkade av intervjuarens åsikter, vilket var något som vi vid intervjutillfällena tänkte på och försökte agera efter, genom att vi försökte bortse från våra egna uppfattningar. Vi måste dock tillstå att efter några av de avslutade intervjuerna så diskuterades även våra egna åsikter i ämnet eftersom respondenten var intresserad av att ta del av dem. Vi anser dock att det inte påverkade intervjuernas trovärdighet då dessa åsikter först framkom efter avslutad intervju. Vid analyseringen av datamaterialet var vi medvetna om vikten att förhålla sig objektivt till det insamlade materialet. Vilket vi hävdar, medförde risken för att resultatet skulle färgas av våra egna åsikter och tankar minskade, därmed bidrog det till att öka studiens reliabilitet.

3.7 Forskningsetik

Vetenskapsrådet (2002) beskriver fyra allmänna forskningskrav. Kraven är inte absoluta men bör tas i beaktande för att studien ska genomföras så etiskt riktigt som möjligt, för att både forskaren och respondenten ska vara medveten om rättigheter och skyldigheter. De fyra forskningskraven är informationskravet, samtyckekravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. Informationskravet innebär enligt Vetenskapsrådet att respondenten informeras om studiens syfte och genomförande. Därefter informeras respondenten om att deltagandet är frivilligt samt att det insamlade datamaterialet endast kommer användas i den aktuella studien. Enligt samtyckekravet har respondenten rätt att besluta om sitt eget deltagande. Respondenten har rätt att när som helst under studien avbryta sitt deltagande. Tredje kravet konfidentialitetskravet innebär att respondenterna ska behandlas konfidentiellt samt att insamlat datamaterial och personuppgifter ska förvaras så att obehöriga inte har möjlighet att ta del av dem. Fjärde kravet, nyttjandekravet, innebär att insamlat material endast får användas i forskningsändamål. De fyra forskningskraven har vi i studien utgått från i ändamålet att genomföra en så etisk riktig studie som möjligt.

Vid den första personliga kontakten med respondenten informerades respondenten om studiens syfte och metod muntligt. Respondenten fick även skriftlig information om studien. Den skriftliga informationen klargjorde för respondenten att studien är ett examensarbete vars resultat kommer gå upp för opponering på Högskolan i Skövde samt publiceras på internet via DIVA (Digitala Vetenskapliga Arkivet), vilket är ett elektroniskt arkiv. Genom publicering på DIVA kommer studien bli offentlig.

Respondenten upplystes om att deltagandet i studien är frivilligt och att den när som helst har rätt att avbryta sitt deltagande, samt att insamlat materialet endast kommer användas till den angivna studien. Respondenten informerades även om att alla uppgifter denne lämnar kommer behandlas konfidentiellt samt förvaras på sådant sätt att de inte är åtkomliga för studiens utomstående. Vi klargjorde också för respondenten att alla åtgärder som kan göras för att försvåra identifieringen av respondenten för utomstående kommer vidtas.

För att ytterligare stärka studiens forskningsetik har vi följt de uppförandekrav som ställs på forskaren. Dessa krav skriver Gustafsson, Hermerén och Petterson (2011) om i rapporten *God forskningssed* (s.12); kraven är:

1. Du ska tala sanning om din forskning
2. Du ska medvetet granska och redovisa utgångspunkten för din studie
3. Du ska öppet redovisa metoder och resultat
4. Du ska öppet redovisa kommersiella intressen och andra bindningar
5. Du ska inte stjäla forskningsresultat från andra
6. Du ska hålla god ordning i din forskning, bl.a. genom dokumentation och arkivering
7. Du ska sträva efter att bedriva din forskning utan att skada människor, djur eller miljö
8. Du ska vara rättvis i din bedömning av andras forskning

Vi har i denna studie tagit hänsyn till dessa krav genom att tala sanning. Studiens utgångspunkt det vill säga studiens syfte, har medvetet granskats och redovisats, vi har också öppet redovisat metoder och resultat. Hade studien haft kommersiella intressen hade vi redovisat dem, men då det inte finns några sådana finns det heller inga att redovisa. Det förekommer forskningsresultat från andra forskare än oss i studien, men dessa resultat har vi inte stulit då vi tydligt klargör och hänvisar till vilka forskare som genomfört studierna. Under hela studiens genomförande har vi strävat efter att hålla god ordning på insamlat datamaterial och sparat all dokumentation angående studien. Vi har inte medvetet skadat eller kränkt andra människor. Vi har även bedömt och återgett den forskning och litteratur som förekommer i studien så rättvist vi kunnat.

4 RESULTAT

I resultatkapitlet presenteras resultatet, ett resultat som samlats in utifrån studiens syfte och frågeställning. Syftet består i att undersöka pedagogers intentioner av att använda taktil massage som pedagogisk inriktning i förskoleverksamheten. Mot bakgrund av detta syfte lyder frågeställningen;

Vilka argument har pedagoger i förskolan när de väljer att använda sig av taktil massage i förskoleverksamheten?

Vi vill betona att resultatet inte kan ses som allmängiltigt, utan resultatet gäller endast för den undersökta gruppen. I tabell 1 presenteras det som sammanställts av identifierade uppfattningar av effekterna av användandet av taktil massage i förskolans verksamhet, vilket var målet med studien. De uppfattade effekterna speglas i respondenternas uttryckta argument till vad deras intentioner med användandet av taktil massage är. Uppfattningarna delade vi in i fyra skilda kategorier; *Sociala effekter*, *Fysiska effekter*, *Psykologiska effekter* och *Kognitiva effekter*. Studiens resultat kommer att presenteras med stöd av ovan nämnda kategorier.

Tabell 1. Översikt - respondenternas uppfattningar:

Sociala effekter; Empati, positiv respons och negativ respons. *Fysiska effekter*; Hälsa och välbefinnande, kroppsmedvetenhet och motorik. *Psykologiska effekter*; Koncentration. *Kognitiva effekter*; Begreppsutveckling.

Pedagog	Empati	Positiv respons	Negativ respons	Hälsa och välbefinnande	Kroppsmedvetenhet	Motorik	Koncentration	Begreppsutveckling
Lena	+	+	+	+	-	-	+	-
Pia	+	+	+	+	+	-	-	+
Sara	+	+	+	+	+	-	+	+
Lisa	+	(+)	+	+	-	+	-	-
Anna	+	(+)	+	+	-	(+)	-	-
Eva	+	+	+	+	-	-	-	-

Anm. + = behandlas, (+) = behandlas ytligt, - = behandlas inte alls

4.1 Effekter av taktil massage i förskoleverksamheten

Vid analysen av uttryckta argument till intentioner med användandet av taktil massage som pedagogisk inriktning har uppfattningar av effekterna av taktil massage i förskoleverksamheten ur ett pedagogperspektiv identifierats och presenteras här med hjälp av följande beskrivningskategorier; så som de har rangordnats vid analysen av utfallsrummet; *Sociala-*, *Fysiska-*, *Psykologiska-* och *Kognitiva effekter*.

4.1.1 Sociala Effekter

Kategorin sociala effekter är den beskrivningskategori som förekommer mest frekvent i intervjumaterialet. Uppfattningen berör effekter av taktil massage som; Empati, Positiv respons och Negativ respons.

Samtliga respondenter anser att taktil massage kan påverka hur barnen agerar gentemot varandra. Sara menar att barnen blir mera omtänksamma om varandra. Lisa och Anna menar att barnen genom taktil massage får träna på att respektera varandra, eftersom beröring medför att barnen vid kompismassage får träna sig på att ta i varandra på ett respektfullt sätt. Eva utvecklar detta genom att barnen kanske inte slår varandra om de får utöva taktil massage. Lena betonar de empatiska effekterna,

Bra för gruppen, det empatiska förhållningssättet gentemot varandra gynnar ju hela gruppdynamiken. Respekt inför varandra att man frågar varandra, på ett trevligt sätt.

Med det menar Lena att barnen vid massagetillfällena får öva sig på hur ett positivt bemötande mot varandra kan fungera. Till exempel att barnen frågar den de ska massera om tillåtelse att massera, vilket utvecklar de sociala villkoren hos barngruppen.

I intervjumaterialet anser samtliga respondenter att de fått positiv respons på användandet av taktil massage från både barn och deras föräldrar. Vilket enligt dem ses som ytterligare argument till användandet av taktil massage.

En av respondenterna berättar att föräldrarna tillfrågades innan uppstarten skedde av den taktila massagen. På så vis har deras inriktning med taktil massage godkänts av föräldrarna. Fyra av respondenterna har efter att de börjat med taktil massage med barnen i förskolan informerat föräldrarna. Den sjätte respondenten uttrycker att föräldrarna inte motsätter sig användandet av taktil massage, men om föräldrarna blivit informerade eller tillfrågade framkommer inte utav datamaterialet.

Vi kan utifrån intervjuerna utläsa att respondenternas uppfattningar om föräldrarnas positiva respons främst bygger på att respondenterna inte fått någon negativ kritik av användandet av taktil massage.

Jag har ju inte hört att det skulle vara någon som anser att det är negativt med massage, utan jag tror att de tycker det är positivt (Lisa).

Sara menar att både barnen och deras föräldrar är positiva till taktil massage. Detta bekräftas genom att barnen efterfrågar taktil massage under sin vistelse på förskolan. Barnens föräldrar kommer även med positiva kommentarer gällande användandet av taktil massage. Barnens respons var tydligare för respondenterna att se. Sara berättar,

Det var mer positivt än man tänkt från början och även från barnen och att man såg att små ettåringar satt och masserade varandra. Det var rätt häftigt att se.

Det var på detta sätt respondenterna kunde se barnens positivitet till taktil massage, genom att barnen själva efterfrågade taktil massage samt genom att barnen började massera varandra under den fria leken.

Respondenterna betonar vikten av barnens egen rätt att bestämma över sitt deltagande vid taktil massage. Betydelsen av att inte kränka barnen skapar en enig respondentgrupp. De har alla varit med om situationer där barn inte velat delta i massageövningarna.

Jag vet att det en gång var ett barn som sa nej, men ändå gick med in i rummet och hade mysigt. Barnet satt och tittade på och vid nästa tillfälle taktil massage erbjöds ville detta barn delta (Pia).

Det var ju ett barn som satt och tittade på, detta för att vi tänkte att barnet kanske blir sugen sen. Barnet var med vid tredje tillfället och provade. Barnet började prova på sin fröken (Anna).

Genom att låta barnen sitta med och observera väljer de själva när de är redo att delta i aktiviteten. På detta sätt menar respondenterna att de så småningom har fått alla barnen att delta utan att kränka dem.

Respondenterna upplever det som en nackdel, en negativ respons, att barn säger nej till taktil massage. Lisa uttrycker följande,

Ja, alltså en nackdel skulle kunna vara för dem barnen som inte tycker om kroppskontakt, att det blir en jobbig situation för barnen. Men vi tvingar ju inte barnen, utan de får sitta med och titta på. Man måste ju respektera barnet där det är.

Om man har en grupp som man är själv med och det finns någon som inte vill vara med och som inte vill ligga och slappna av, utan istället stör, vart gör man av barnet? Då kan det bli en nackdel (Eva).

Respondenterna uttrycker barnens rätt att säga nej, samtidigt som de även ger uttryck för att de upplever ett barns nej till taktil massage som en nackdel. Inte en nackdel för barnet utan för dem själva rent organisatoriskt sett.

4.1.2 Fysiska Effekter

Fysiska effekter är en beskrivningskategori som har rangordnats som nummer två i utfallsrummet vad gäller förekomsten av uppfattningen i intervjumaterialet. Fysiska effekter anses ligga till grund för att föra in taktil massage i förskolans pedagogiska verksamhet enligt intervjumaterialet. Denna kategori uppstod utifrån vad som sägs vara de fysiska effekterna av taktil massage, det vill säga hur pedagogerna uppfattar att barnen kroppsligt påverkas av taktil massage gällande; Hälsa och välbefinnande, Kroppsmedvetenhet och Motorik.

Samtliga sex respondenter kopplar taktil massage till barns välbefinnande och hälsa. De hävdar att taktil massage är en metod vilken medför att barnen mår bra. Genom användandet av taktil massage hävdar Pia att utåtagerande barns aggressioner kan fås ner till ett lugn. Sara och Eva talar om endorfiner som utlöses i kroppen genom taktil massage. Sara uttrycker det på följande vis,

...en lugn skön stund också och det blir endorfiner i kroppen som gör att man mår bättre över huvud taget.

Eva hävdar även att kroppskontakten barnen får genom taktil massage bidrar till att barn mår bra. Lena vill,

Att barnen ska hinna varva ner, att känna att det stannar upp lite å att koncentration tränar man ju, att barnen ska känna och uppleva att det är skönt och härligt.

Pia anser sig kunna se ett behov hos barnen gällande närhet. Hon menar att det är något som barnen aktivt söker. Barnen ger uttryck för det genom att de till exempel vill sitta i knät. Hon anser att genom taktil massage kan barnen ges bekräftelse utan att ord används. Således är aktiviteten med taktil massage implicit för välbefinnandet bland barnen.

Anna anser att barnen i förskolan är stressade. Hon tar sin utgångspunkt i egna upplevelser (vilka upplevelserna är framkommer inte av det insamlade datamaterialet). Anna menar att taktil massage kan användas för att hantera barnens stress. Även Lisa talar om stress. Hon uttrycker att vi lever i ett stressat samhälle, hon menar att barnen lever i en stressad vardag,

Jo alltså, barnen lär sig slappna av, det är ju ett väldigt stressigt samhälle vi lever i och det ska flängas och faras överallt.

Taktil massage anses av samtliga respondenterna vara en användbar metod för att barnen ska slappna av, eller som flera av respondenterna nämner som ”att varva ner”. Lena brukar motivera tillfällena med massage för barnen, med att,

Det här är eran rast sen går fröken på rast, men det här är eran rast att vila hjärnan och vila kroppen.

Lena hävdar vidare att hon väljer bort högläsning vid vilan. Hon anser att hjärnan vid högläsning inte får vila tillräckligt. Barnen har enligt Lena ett behov av att varva ner och bearbeta intryck. Tilläggas bör att barnen även har ”rast” under den fria leken, men då är hjärnan fullt aktiv. Även Anna anser att taktil massage kan vara ett alternativ till högläsning. Vidare menar samtliga respondenter att taktil massage bidrar till att barngruppen blir lugnare samt att det bidrar till en mer harmonisk miljö. Pedagogernas bild av vila som är mest lämpad för barnen handlar om att skapa kontraster till de stressade barnens vardag.

I intervjuerna med Sara och Pia drar båda respondenterna paralleller mellan taktil massage och barns kroppsmedvetenhet. Pia uttrycker att,

Det ingår i vårt uppdrag att vi ska göra barn medvetna om deras kropp också, det är inte syftet med massagen men jag menar ändå att barnen får en medvetenhet om sin kropp. Om jag säger till barnet att nu masserar jag din hand och drar över fingrarna, då känner ju barnet faktiskt sina fingrar.

Även Sara menar genom att benämna kroppsdelarna i samband med den taktila massagen främjas barnens medvetenhet om kroppen.

Respondenterna argumenterar för kopplingen mellan taktil massage och barns motorik, alltså inte enbart barnens begreppsliga idé om kroppen utan även deras sätt att röra sig. Lisa kopplade taktil massage till barnens finmotoriska utveckling,

Ja, alltså de tränar ju motoriken också när de masserar varandra, finmotorik och så.

Genom massageövningen penselmassage utvecklar barnen sina finmotoriska rörelser. I denna övning tränar barnen pincettgreppet genom att med hjälp av en liten torr pensel stryka varandra i ansiktet. Även Anna nämner att barns motorik utvecklas med hjälp av taktil massage. Utvecklingen sker genom att barnen utför finmotoriska rörelser när de

utför taktil massage på varandra. Till exempel genom att barnen formar olika mönster med pekfingret på den masserades rygg.

4.1.3 Psykologiska Effekter

Kategorin psykologiska effekter är en beskrivningskategori som har placerats sist vid utfallsrummets rangordning, då uppfattningen förekommer vid få tillfällen i intervjumaterialet. Kategorin har fokus på effekter som berör barns koncentration vid taktil massage i förskoleverksamheten. Under intervjuerna framkommer det psykologiska effekter så som två av respondenterna uttrycker nedan.

Två respondenter kopplar taktil massage till barns koncentration. Lena anser att taktil massage kan träna barnens koncentrationsförmåga. Det är även något som Sara talar om, hon uttrycker,

... att de som hade utåtagerat och svårt att koncentrera sig de blev helt klart lugnare om man kör taktil massage regelbundet.

Respondenten menar att då barnen blir lugnare får de lättare att koncentrera sig och därmed förbättrade lärande villkor.

4.1.4 Kognitiva Effekter

Kognitiva effekter är en beskrivningskategori som har rangordnats sist i utfallsrummet tillsammans med kategorin; ovan nämnda psykologiska effekter. Uppfattningen förekommer vid få tillfällen i intervjumaterialet och har fokus på begreppsutveckling som effekt av taktil massage. Under intervjuerna framkommer kognitiva effekter som rör barns lärande i förhållande till taktil massage. Barnens språkutveckling gynnas av taktil massage menar Sara,

Tänker man på språkutvecklingen med begrepp och så, då får man ju med mycket.

Under de taktila massageövningarna benämns begrepp såsom över och bakom, enligt Sara. Detta utvecklar idén om att kroppsmedvetenhet inte enbart innefattar de specifika kroppsdelar som används, utan också *var* på kroppen de sitter i förhållandena till varandra.

5 DISKUSSION

I kapitlet diskuteras metod och resultat. Vidare diskuteras även didaktiska konsekvenser med att använda taktil massage, förslag till fortsatt forskning samt en avslutande reflektion.

5.1 Metoddiskussion

Studiens syfte bestod i att undersöka pedagogers intentioner med att använda taktil massage som pedagogisk inriktning i förskoleverksamheten. Målet med studien var att identifiera och beskriva skilda uppfattningar vad gäller effekterna av att använda taktil massage i förskoleverksamheten ur ett pedagogperspektiv. Med tanke på studiens idé om att nå de argument som pedagoger nämner för sin valda pedagogiska inriktning, argument som pedagogerna grundar i sina upplevelser och förståelse av effekterna av användandet av taktil massage, valde vi att använda en kvalitativ metod för att samla in ett datamaterial. Det gjordes genom att vi intervjuade sex pedagoger inom förskoleverksamheten, samtliga använder eller har använt taktil massage i sitt pedagogiska arbete i förskoleverksamheten. Respondenternas svar analyserades utifrån en fenomenografisk analysmodell, eftersom vi ville undersöka hur effekterna av användandet av taktil massage uppfattas av respondenterna. Enligt Stukat (2011) vill forskaren inom fenomenografin urskilja och beskriva variationer i människors uppfattningar, likheter samt skillnader.

Resultatet i studien bygger på sex kvalitativa intervjuer. Innan genomförandet av intervjuerna var vi inte medvetna om antalet intervjuer skulle vara nog, för att ge oss tillräckligt med datamaterial att analysera för att nå en lämplig omfattning av resultatet. Därför var vi öppna för att intervjua fler pedagoger för att utöka datamaterialet om det skulle visa sig behövas. Efter transkriberingen av datamaterialet ansåg vi att det fanns tillräckligt med material för att nå ett resultat, därför genomfördes inga ytterligare intervjuer. Under tiden sammanställningen av resultatet pågick, insåg vi att det insamlade datamaterialet var svårarbetat. Vi anser oss nöjda med studiens resultat men det kunde ha blivit djupare och utförligare om vi vid intervjuerna följt upp respondenternas svar med ytterligare följdfrågor, vilket vi syftar till då vi menar att datamaterialet var svårarbetat under resultatsammanställningen.

Valet av att intervjua respondenter ifrån skilda arbetsplatser grundade vi på förhoppningen om att få en ökad variation av respondenternas uppfattningar vad gäller effekterna av användandet av taktil massage. Nu blev det inte så, då respondenternas svar blev likvärdiga oberoende av i vilken kommun de arbetade i. Samtidigt är inte taktil massage utbredd som pedagogisk idé, vilket även begränsar urvalet något.

5.2 Resultatdiskussion

Här kommer resultatet diskuteras. Det är betydelsefullt att se respondenternas uppfattningar som just uppfattningar och inte som fakta om effekterna av användandet av taktil massage. Vi har valt att strukturera diskussionen utifrån resultatets kategorier, för att skapa en enhetlig linje mellan resultatet och diskussionen. Respondenternas uppfattningar av hur taktil massage påverkar barnen, lyfts för vidare resonemang. Vi

anser att alla beskrivningar av respondenters uppfattningar är av betydelse för studien, för att kunna urskilja variationer och likheter i respondenternas utsagor.

5.2.1 Sociala Effekter

Respondenterna ger uttryck för att barnens empatiska förmågor gynnas positivt av taktil massage, genom att den taktila massagen tränar barnen på att ta på varandra på ett respektfullt sätt. Barnen får även träning i hur ett positivt bemötande mot varandra kan fungera genom att de vid massagens början lär sig att fråga barnet som ska masseras om tillåtelse att börja massera. Wigforss Percy (2006) hävdar även att en hög beröringsfrekvens medför en emotionell förmåga. Den som ofta berörs upplever en högre samhörighet med andra än den som har en låg beröringsfrekvens. Vi anser detta kan vara en metod att använda vid värdegrundsfrågor då det enligt Lpfö98/10 (Skolverket, 2011) är vårt uppdrag som förskollärare att främja barns etiska förhållningssätt genom konkreta upplevelser. Svårigheten som kan uppstå enligt oss, kan bli om vi har barn i barngruppen vilkas föräldrar inte tillåter denna typ av beröring. Det leder till att barnen vid taktil massage exkluderas ur verksamheten och kan uppleva ett utanförskap.

Samtliga respondenter upplever att barnens föräldrar är positiva till taktil massage, vilket respondenterna anser stärker ställningstagandet till att använda metoden. Även barnens respons upplevs som positiv av respondenterna då barnen efterfrågar taktil massage. Vi ställer oss dock undrande till huruvida respondenternas uppfattningar om föräldrarnas positiva inställning till taktil massage stämmer.

Vi har utifrån insamlat datamaterial svårt att urskilja hur föräldrarna förhåller sig till användandet av taktil massage. Det framkommer inte på ett tydligt sätt i respondenternas utsagor om föräldrarna blivit tillfrågade av pedagogerna angående vad de anser om den taktila massagen. Respondenterna ger uttryck för att föräldrarna endast har informerats om att taktil massage förekommer på förskolan. Barnens föräldrar har heller inte blivit informerade om de pedagogiska argumenten som ligger till grund för pedagogernas val. Enligt Skolverket (2011) är det vårdnadshavaren som har yttersta ansvaret för sitt barns fostran och utveckling samt att samarbetet mellan hemmet och förskolan ska ske på ett nära och förtroendefullt sätt. Med detta belyser vi vikten av att föräldrar informeras korrekt och sakligt för att främja samarbetet och förtroendet mellan hem och förskola. Vi kan inte utläsa ur datamaterialet vilken sorts information föräldrarna delgetts.

Wigforss Percy (2006) hävdar det är viktigt att det finns en tilltro mellan parterna i taktil massage. Beröring innebär känslor som kan medföra att det uppstår missförstånd och feltolkningar mellan beröraren och den som berörs. Ellneby (2004) och Jelvèus (1998) betonar vikten av att barnen själva få bestämma om de vill ha massage eller inte; massagen ska alltid ske på barnens villkor. Samtliga respondenter betonar vikten av barnens egen bestämmanderätt över sitt deltagande vid taktil massage. Respondenterna har liknande metod för att bemöta barnen som inte vill vara delaktiga i aktiviteten. De låter barnen som inte vill delta, sitta bredvid och iaktta i förhoppning om att barnen så småningom kommer att vilja delta. Vad detta passiva deltagande ger uttryck för framkommer inte i respondenternas utsagor. Däremot kan respondenternas agerande ses som en övertalning att barnen till slut ska ge efter, och testa att bli masserade. Det kan leda till ifrågasättande av pedagogernas ställningstagande då barnen ställs inför olika

beslut, som endast kan leda till att barnet blir en av de som deltar. Barnet ställs först inför beslutet om det ska delta i den taktila massagen eller inte. Om barnet väljer bort den taktila massagen, då beslutar pedagogen att barnet får sitta still och titta på, vilket barnet får göra ända tills barnet bestämmer sig för att delta.

Det finns även barn som lider av taktilt försvar. Enligt Ellneby (1997) har barn med taktilt försvar lättare att acceptera beröring om barnet självt får vara den som tar initiativet till beröringen. Detta talar till fördel för respondenternas tankar med att låta barnen sitta bredvid och iaktta den taktila massagen om barnen inte vill delta. Ayres (1979) menar att barn som lider av taktilt försvar behöver mera beröring än barn som inte lider av taktilt försvar för att utveckla hudens sinnesuttryck. Dock behöver barnet känna sig bekväm med detta och till en början ska stimulansen ske i små doser. Viktigt är att den vuxne inte förnekar barnets obehagskänslor då obehaget barnet upplever är verkligt för barnet (Ayres).

5.2.2 Fysiska Effekter

Utifrån våra tolkningar av insamlat datamaterialet upplever respondenterna att taktil massage bidrar till att främja barns hälsa och välbefinnande. De poängterar att barnen blir avslappnade och lugna, vilket även överensstämmer med forskningsresultatet som presenterades i avsnittet om tidigare forskning (se bl.a. Uvnäs Moberg, 2000).

Uvnäs Moberg (2000) menar att massage frigör oxytocin i hjärnan, oxytocin medför bland annat en känsla av avslappning och förändrar människors känslor som bidrar till mindre aggressivitet. Att barn blir mindre aggressiva av taktil massage stöds även av Von Knorrings, Söderbergs, Austins och Uvnäs Mobergs (2008) studie. Vilken påvisar att oroliga och aggressiva barn blir lugnare och mer socialt mogna av massage. Detta är även en tanke som respondenten Pia har, hon menar att taktil massage kan dämpa utåtagerande barns aggressioner.

Ur avslappningssynpunkt är taktil massage bra för barnen hävdar respondenterna. Samtidigt ställer vi oss frågande till vad respondenterna avser med "lugna barn". Om lugna barn avser barnen som gör som de blir tillsagda eller om det avser de "osynliga" barnen, alltså barnen som finns på förskolan, men inte hörs eller syns i en större utsträckning. Att forma barnen efter olika vuxnas önskemål kan tyckas märkligt, då taktil massage kan uppfattas som just formande av barnen. Med formande avser vi att respondenterna gör ett aktivt val utifrån sina uppfattningar av att barnen blir lugna av taktil massage. Formandet av barnen kan ses som kritik mot att använda taktil massage i förskolan, och en reducering av barn som agerar och tar egna initiativ. För att förstå arbetet med taktil massage bör vi placera taktil massage i ett större sammanhang bestående av argument om varför pedagogen utför vissa aktiviteter med barnen.

Granath (2006) och Uvnäs Moberg (2000) menar att när oxytocin frigörs i kroppen vid beröring minskar kroppens stresshormoner. Respondenterna utgår från att barnen idag är stressade individer. Respondenterna upplever att taktil massage medför minskad stress hos barnen. Vi ställer oss frågande till om barn är stressade och hur detta uppkommer. Vi ställer oss frågan om huruvida det kan vara så att respondenterna själva upplever stress eller möter stressade föräldrar och därmed tror att även barnen upplever stress; att pedagogerna och föräldrar överför sin egen stress på barnen när dessa barn i själva fallet endast är livliga. Ingen av respondenterna kopplar dock minskad stress till

förbättrade förutsättningar för barns lärande. Snarare tycks det som om att de tillägnat sig en föreställning om att taktil massage skapar en lugn barngrupp.

En respondent väljer, enligt egen utsaga, aktivt bort högläsning som en aktivitet vid vilan till förmån för taktil massage för att hon upplever att barnens hjärna vid högläsning inte får ”vila”. Respondenten upplever att barnen konstant omges av intryck i den pedagogiska verksamheten och därför anser hon att barnen behöver få en stund på dagen till att bara vara samt att få tid till att bearbeta intryck. Respondenten har uppfattningar om hur taktil massage kan bedrivas i förskoleverksamheten. Uppfattningar som respondenten har samlat på sig genom upplevelser hon fått genom sitt arbete med barnen.

Två av respondenterna kopplar taktil massage till barns kroppsmedvetenhet. Wigforss Percy (2006) menar att hög beröringsfrekvens har betydelse för bland annat kroppsmedvetenheten. Utveckling av barnens kroppsuppfattning är ett av de strävansmål som förskollärare i förskolan ska arbeta emot. Sara hävdar att beröringen i sig är betydelsefullt för barns utveckling av kroppsmedvetenhet, men hon menar även att det är viktigt att benämna kroppsdelarna vid beröringen för att auditivt tydliggöra barnens kroppsdelar för barnen. Detta kopplar vi till Ellneby (1997) som menar att den fysiska kontakten, som i detta fall avser taktil massage, ökar barnens förståelse för orden. I detta avseende är ordens innebörd avsedd att stärka barnens kroppsmedvetenhet genom att orden är kopplade till barnens kroppsdelar.

Kercood, Grskovic, Lee och Emmerts (2007) studie visade att taktil stimulering förbättrade barnens finmotoriska rörelser. En av respondenterna anser att barnens finmotorik utvecklas genom taktil massage men enligt denna respondent skedde detta genom att barnen tränade sin finmotorik när de med hjälp av en pensel strök varandra i ansiktet. Det var alltså den som utförde den taktila massagen som utvecklade finmotoriken i motsats till studien som visade på att det var den taktila stimuleringen i sig som medförde förbättrade finmotoriska rörelser.

5.2.3 Psykologiska Effekter

En av respondenterna kopplar samman att barnen blir lugnare av massage med bättre lärandevillkor som resultat. Barn som är lugna och avspända har lättare att lära sig enligt Granath (2006) och Uvnäs Moberg (2000), vilket bidrar till, enligt författarna, förbättrade förutsättningar för koncentration samt inläring.

5.2.4 Kognitiva Effekter

Utifrån insamlat datamaterial kan vi utläsa att två av respondenterna kopplar taktil massage till begreppsutveckling. Lärandet sker, enligt respondenterna, genom att olika begrepp används under massagen, till exempel över och bakom. I avsnittet tidigare forskning presenteras forskning (se bl.a. Hart, Field, Hernandez-Reif & Lundys, 1998) som visar på att taktil massage har positiva effekter på barns lärande. Hur kommer det sig att inte fler av respondenterna kopplar taktil massage till lärandet. Genomförs den taktila massagen med en tillräcklig regelbundenhet för att den ska kunna påverka barns lärande. Wigforss Percy (2006) menar att en hög beröringsfrekvens medför en ökad kognitiv förmåga.

5.3 Didaktiska konsekvenser med taktil massage

Resultatet visar att respondenterna anser att taktil massage motverkar stress hos barnen vilket Granath (2006) och Uvnäs Moberg (2000) hävdar att så är fallet. Om en pedagog upplever att barnen är stressade kan taktil massage vara ett tillvägagångssätt till att minska stressen i barngruppen. Vidare menar författarna att minskad stress bidrar till ökad koncentrationsförmåga vilket i sin tur leder till förbättrade inlärningsmöjligheter.

Von Knorring, Söderberg, Austin och Uvnäs Mobergs (2008) studie visar att de barn som främst påverkas av taktil massage är de oroliga och aggressiva barnen. Barnen blir lugnare och mer socialt mogna enligt studien. Vi vill uppmärksamma pedagoger på att taktil massage kan vara ett arbetssätt som främjar de utåtagerande barnen.

Vi anser även att det är värt att belysa för pedagoger i förskolan och skolan att barns finmotoriska rörelser kan förbättras under aktiviteter där barnen målar och skriver, genom att barnen stimuleras taktilt under själva aktiviteten. Varför inte låta barnen medan de skriver och målar, stimuleras taktilt genom att ha en mjuk boll i ena handen?

I resultatet framkommer vikten av barns rätt att säga nej till taktil massage, det framkommer även att pedagoger inte får kränka barnen. Barns rätt att säga nej är viktigt att ha med i yrket som förskollärare då pedagoger, enligt Skolverket (2011) inte ska utsätta barn för kränkande behandling, vare sig det avser taktil massage eller annan aktivitet i förskolan. En konsekvens för barnet som väljer att säga nej till taktil massage, är att detta kan medföra uteslutning för barnet.

5.4 Förslag till fortsatt forskning

Det framkommer i studien hur pedagoger uppfattar barnens upplevelser gällande den taktila massagen. Då vi inte talat med barnen vet vi inte om pedagogernas uppfattningar stämmer överens med barnens upplevelser. Ur denna synvinkel anser vi det vore av intresse att studera taktil massage utifrån barnens perspektiv.

Det vore även intressant att studera hur framträdande föräldrars delaktighet i förskoleverksamheten är samt hur pedagogerna i förskolan arbetar med att göra föräldrarna delaktiga i förskolans verksamhet. Läroplanens intentioner för förskolan (Skolverket, 2011) är att ge föräldrar möjlighet till delaktighet i verksamheten.

5.5 Avslutande reflektion

Syftet med studien var att undersöka pedagogers intentioner med användandet av taktil massage som pedagogisk inriktning i förskoleverksamheten.

Vi ville få svar på om pedagogerna kan motivera sitt val av metod utifrån ett didaktiskt perspektiv. *Vad*, vilket innehåll? *Hur* kommer det göras? För *Vem* görs det? *Varför* görs det? Svaren på vad-, hur-, vem- och varför-frågan utlästest utifrån respondenternas utsagor på följande vis när det gäller användandet av taktil massage;

- Vad: Taktil massage
- Hur: Bland annat massagesagor och taktila lekar
- Vem: För det enskilda barnet, gruppen och pedagogen
- Varför: Därför att respondenterna uppfattar att taktil massage kan påverka barnens sociala-, fysiska-, psykologiska- och kognitiva utveckling

De sociala- och fysiska- effekterna väger tyngst i respondenternas utsagor då det gäller användandet av taktil massage i förskoleverksamheten enligt hur frekvent dessa uppfattningar förekommer i intervjumaterialet. Det torde innebära att de främsta intentionerna med taktil massage är att främja barnens sociala- och fysiska förmågor.

Pedagogerna gjorde inga tydliga kopplingar mellan taktil massage och barns lärande. Det var först när vi under intervjuerna frågade respondenterna om taktil massage kan bidra till något ytterligare utöver främjandet av barns empati, hälsa och välbefinnande som de började fundera. Två av respondenter ansåg då att taktil massage kan främja barns kropps- och begreppsutveckling. Studiens tidigare redovisad forskningen påvisar att barns lärande främjas av taktil massage, varför kan då inte respondenterna koppla ihop taktil massage med lärande hos barnen. Vår uppfattning om att respondenterna inte kopplar till ett lärande då det avser taktil massage kan vara för att de ser det som en metod att använda som avslappningsmetod. Det kan också vara så att det inte genomförs på en regelbunden basis eller så går det inte att koppla just enbart taktil massage till barns lärande, då hela förskoleverksamheten ska bidra till ett lärande enligt läroplanen för förskolan (Skolverket, 2011).

Utifrån studiens resultat går det att urskilja positiva uppfattningar med användandet av taktil massage, det framkommer även negativa uppfattningar. Respondenterna anger att, barnens rätt att säga nej blir en negativ aspekt av användandet med taktil massage. Vi ställer oss undrande till om barnen kan säga nej? Svaret på frågan blir ur ett värdegrundsperspektiv ja. Men ur ett didaktiskt perspektiv blir svaret nej. Det uppstår ett pedagogiskt dilemma. Studiens slutsats lyder följande; att användandet av taktil massage medför att pedagogen som väljer metoden ställs inför ett pedagogiskt dilemma vilket innebär att pedagogen måste välja mellan vad som väger tyngst, ett värdegrundsperspektiv eller ett didaktiskt perspektiv; går det att välja?

Vår egen uppfattning är att taktil massage har en positiv inverkan på barnen i förskolan. Vi anser att aktiviteter i förskoleverksamheten innehållande taktil massage med fördel kan vara en del av förskolans övriga pedagogiska verksamhet. Det förutsätter dock att pedagoger som använder taktil massage i förskoleverksamheten känner sin barngrupp väl, samt frågar varje barn om det vill delta.

6 REFERENSER

Alexandersson, M. (1994). Den fenomenografiska forskningsansatsens fokus. I B. Starrin & P-E. Svensson (red.). *Kvalitativ metod och vetenskapsteori.* (s.111-136). Lund: Studentlitteratur.

Ayres, J. (1979). *Sinnenas samspel hos barn.* Stockholm: Psykologiförlaget, Ordfront.

Bell, J. (2006). *Introduktion till forskningsmetodik.* Lund: Studentlitteratur AB.

Claesson, S. (2009). *Lärares hållning.* Lund: Studentlitteratur.

Ellneby, Y. (1997). *Om du inte rör mig så dör jag – den taktila kommunikationens betydelse för barns utveckling.* Stockholm: Sveriges utbildningsradio AB.

Ellneby, Y. (2004). *Om barn och stress – och vad vi kan göra åt det.* Falköping: Natur och Kultur.

Ellneby, Y. (2007). *Barns rätt att utvecklas.* Stockholm: Natur & kultur.

Field, T., Kilmer, T., Hernandez-Reif, M. & Burman, I. (1996). Preschool children's sleep and wake behavior: Effects of massage therapy. *Early Child Development and Care*, 120, 39-44.

Granath, E. (2006). Fysiska effekter av massage. I A. Wigforss Percy. *Massage och hälsa.* (s.25-54). Lund: Studentlitteratur.

Gustafsson, B., Hermerén, G. & Petterson, B. (2011). *God forskningsred.* (Vetenskapsrådets rapportserie, 1651-7350, 2011:1). Stockholm: Vetenskapsrådet. <http://www.vr.se/download/18.3a36c20d133af0c12958000491/1321864357049/God+fo+rskningssed+2011.1.pdf> [Hämtad 2012-09-20].

Hart, S., Field, T., Hernandez-Reif, M. & Lundy, B. (1998). Preschoolers' cognitive performance improves following massage. *Early Child Development and Care*, 143, 59-64.

Jelvèus, L. (1998). *Berör mig! Massage för små och stora barn.* Stockholm: Utbildningsradion.

Kercood, S., Grskovic, A., Lee, D. & Emmert, S. (2007). The effects of fine motor movement and tactile stimulation on the math problem solving of students with attention problems. *Journal and Behavioral Education*, 16, (4), 303-310.

Kihlström, S. (2009a). Fenomenografi som forskningsansats. I J. Dimenäs, (red.). *Lära till lärare. Att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik.* (s.157-173). Stockholm: Liber.

Kihlström, S. (2009b). Att genomföra en intervju. I J. Dimenäs, (red.). *Lära till lärare. Att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik.* (s.47-57). Stockholm: Liber.

- Malmqvist, J. (2009). Analys utifrån redskapen. I J. Dimenäs (red.). *Lära till lärare. Att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik.* (s.122-132). Stockholm: Liber.
- Marton, F. & Booth, S. (2000). *Om lärande.* Lund: Studentlitteratur.
- Patel, R. & Davidsson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder; Att planera, genomföra och rapportera en undersökning.* Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket. (2010). *Perspektiv på barndom och barns lärande – en kunskapsöversikt om lärande i förskolan och grundskolans tidigare år.* Stockholm: Fritzes.
- Skolverket. (2011). *Läroplan för förskolan Lpfö 98 Reviderad 2010.* Stockholm: Fritzes.
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap.* Lund: Studentlitteratur.
- Svenska Akademin. (2006). *Svenska akademins ordlista över svenska språket.* Stockholm: Svenska Akademin.
- Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer.* Lund: Studentlitteratur.
- Uvnäs Moberg, K. (2000). *Lugn och beröring.* Stockholm: Natur och kultur i samarbete med Axelsons Gymnastiska Institut.
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.* Stockholm: E-bok. <http://libris.kb.se/bib/8636354> [Hämtat 2012-09-20].
- Von Knorring, AL., Söderberg, A., Austin, L. & Uvnäs Moberg, K. (2008). Massage decreases aggression in preschool children: a long-term study. *Acta Paediatrica*, 97, (9), 1265-1269.
- Wigforss Percy, A. (2006). *Massage och hälsa.* Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1

Intervjuguide

Varför blev du förskollärare/barnskötare?

Hur många år inom yrket?

Hur ser du på barns lärande?

Hur menar du då?

Hur uppkom ditt intresse för taktil beröring/massage?

Vad är din tanke bakom användandet av taktil beröring/massage?

Vad vill du uppnå?

Har du gjort detta?

På vilket sätt kan du se detta/visar sig detta?

Har du sett några ytterligare effekter som du inte räknade med från början, i så fall vilka?

Vad tycker barnen?

Hur kan du veta det?

Reaktioner från föräldrar?

Hur kopplar du taktil massage till den övriga verksamheten?

Vem anser du gynnas av taktil beröring/massage? (pedagog-barn-verksamhet)

Hur ser du på taktil beröring/massage som en pedagogisk ide i förhållande till t.ex. ur och skur, IT, Regio Emilia?

Hur ställer du dig till den nya läroplanen då verksamheten enligt den ska vara vetenskapligt beprövad?

Hur går du till väga?

Hur ofta? På vilket sätt?

Om du skulle sammanfatta, hur ser du då på användandet av taktil beröring/massage?

Nackdelar/fördelar?

Bilaga 2

HEJ!

Här följer information om studiens syfte och er medverkan till att samla in material till denna.

Vi kommer genomföra en studie vars syfte består i att undersöka förskollärares intentioner med att använda taktil massage i förskoleverksamheten. För att nå ett resultat behöver vi er hjälp med att svara på våra intervjufrågor. Detta är ett examensarbete på 15hp som vi kommer redovisa på Högskolan i Skövde samt publiceras på internet via DIVA (Digitala Vetenskapliga Arkivet), vilket är ett elektroniskt arkiv. Genom denna publicering kommer studien bli offentlig och ni kan där ta del av den om ni så önskar.

Det insamlade materialet kommer endast användas i denna studie.

Ert deltagande i studien är konfidentiellt och frivilligt, ni har rätt att när som helst avbryta ert deltagande. Alla uppgifter ni lämnar kommer behandlas konfidentiellt samt förvaras på sådant sätt att det är oåtkomligt för utomstående. Vi kommer vidta alla åtgärder som kan göras för att försvåra identifieringen av er.

Tack för ert deltagande. Vid frågor är ni välkomna att höra av er.

Elin Andersson tele. xxx-xxxxxxx

Malin Hansson tele. xxx-xxxxxxx